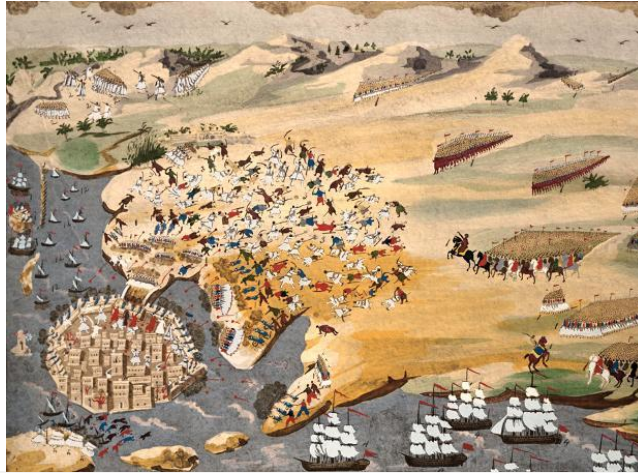

« Ελεύθεροι πολιορκημένοι» Διονυσίου Σολωμού

Το έργο δεν ολοκληρώθηκε και έφτασε σε μας σε χειρόγραφα αποσπάσματα, τα οποία ανήκουν σε 3 (τρία) σχεδιάσματα.

Η πολιορκία του Μεσολογγίου

Είδος : επικολυρικό

Θέμα :Οι δυσκολίες που αντιμετωπίζουν οι πολιορκημένοι Μεσολογγίτες να κατακτήσουν την (ηθικοψυχική) ελευθερία : η πείνα και η άνοιξη (το ένστικτο της αυτοσυντήρησης και η οργιαστική παρουσία της ζωής).

Γλώσσα : δημοτική, με χρήση υποκοριστικών («σκουληκάκι»), δραματικού Ενεστώτα και διαλόγου. (παραστατικότητα, ζωντάνια, διάρκεια : σαν να συμβαίνουν μπροστά μας).

Ύφος : παραστατικό (εικόνες)

Τόπος : Μεσολόγγι

Χρόνος : Απρίλιος 1826

Γεγονότα : (<http://www.sansimera.gr/articles/243>)

Αφηγητής : Ετεροδιηγητικός

Αφηγηματικοί τρόποι : Αφήγηση και διάλογος (α΄ απόσπασμα), αφήγηση(β΄ απόσπασμα).

Στίχος : 15σύλλαβος, ιαμβικός, με ομοιοκαταληξία ζευγαρωτή.

Δομή :

1^ο απόσπασμα : « Άκρα του τάφου ... κι ο Αγαρηνός το ξέρει»

α΄ ενότητα (στ. 1-3) : Επιπτώσεις της πείνας στη μάνα.

β΄ ενότητα (στ. 4-6) : Αντιμέτωπιση της πείνας του στρατιώτη- Σουλιώτη.

Οι Μεσολογγίτες, ύστερα από 12μηνη πολιορκία (Απρίλιος 1825 – Απρίλιος 1826) από τους Τουρκοαιγυπτίους, μαστίζονται από την πείνα και τις ασθένειες. Ο Δ. Σολωμός βρισκόταν απέναντι στη πατρίδα του, τη Ζάκυνθο, και συμμετέχει ψυχικά στο δράμα της πολιορκίας.

Λιμνοθάλασσα Μεσολογγίου

1^{ος} στίχος :

παρουσιάζεται ο χώρος (κάμπος) και η κατάσταση που επικρατεί σ' αυτόν (νεκρική σιγή).

«Άκρα του τάφου σιωπή» . Το «άκρα» δηλώνει την ένταση, το μέγεθος, το απόλυτο της σιωπής, η οποία παραπέμπει μαζί με τη λέξη «τάφου» στο θάνατο, στην εξάντληση, απότοκα (συνέπειες) της πείνας και της αρρώστιας.

Το ρήμα «βασιλεύω» δηλώνει στατικότητα, απουσία κίνησης, όπως και το ουσιαστικό «σιωπή» (προσωποποίηση).

2^{ος} στίχος :

Επικρατεί μια χαρούμενη ακουστική- ηχητική εικόνα που έρχεται σε αντίθεση με την προηγούμενη (σιωπή- λαλεί). Ένα πουλί ξένοιαστο κελαηδά και τρώει σπόρους, ενώ η μάνα (Μεσολογγίτισσα) το ζηλεύει γιατί δεν μπορεί να εξασφαλίσει τροφή στο παιδί της.

Υπάρχει κίνηση (εξωτερική, η κίνηση του πουλιού προς τον σπόρο, και εσωτερική, η ζήλεια της μάνας) σε αντίθεση με την ακινησία του πρώτου στίχου (άρση της ακινησίας).

Παρήχηση του λ και του π (λαλεί πουλί, παίρνει σπυρί). Στη ζήλεια της μάνας υπολανθάνει το μέγεθος της πείνας και τη στεναχώρια της γιατί δεν μπορεί να ολοκληρώσει τον προορισμό της ως μάνα (εύρεση τροφής, ανατροφή παιδιού).

3^{ος} στίχος :

Μαυρισμένα μάτια (μητέρας και παιδιού) από την πείνα-κυριολεκτικά (η πείνα σχηματίζει μαύρους κύκλους κάτω από τα μάτια) και μεταφορικά (λόγω της στέρησης).

Με την επανάληψη της λέξης «πείνα» φαίνεται η εξάντληση των Μεσολογγιτών (μάνας και παιδιού).

Η τραγικότητα της μάνας κορυφώνεται στον όρκο που κάνει στα μάτια (ενδεχομένως του παιδιού της) για να δηλώσει την προσήλωση της στην ιδέα της ελευθερίας, υπερνικώντας το φυσικό, μητρικό φίλτρο. Μέσα της παλεύουν δύο αντίρροπες δυνάμεις (φυσικό ένστικτο – ηθική ελευθερία), οπότε μετατρέπεται σε κατεξοχήν τραγικό πρόσωπο του Μεσολογγίου.

Άλλα σχήματα λόγου :

Προσωποποιήσεις : (τάφου σιωπή, η σιωπή βασιλεύει, έρμο και σκοτεινό τουφέκι)

Μεταφορές : (η σιωπή... βασιλεύει , έρμο τουφέκι, μου έγινες βαρύ)

Υπερβολή : (η μάνα το ζηλεύει)

Στίχοι 4 έως 6 :

Ο φακός του ποιητή μετακινείται προς ένα άλλο πρόσωπο, το Σουλιώτη, τον αγωνιστή, τον πολεμιστή- υπερασπιστή του Μεσολογγίου.

Ο καλός = ο ανδρείος που «στέκει» και «κλαίει». Το «στέκει» δηλώνει αδράνεια λόγω πείνας, ενώ το «κλαίει» δηλώνει θλίψη, απογοήτευση, ίσως και ντροπή, επειδή δεν πολεμά, λόγω πείνας. Η θλίψη και η απογοήτευση πηγάζουν από την κατάργηση της βασικής του ιδιότητας (πολεμιστής), εφόσον η πείνα τον έχει εξαντλήσει, αλλά και από το γεγονός ότι ο εχθρός (Αγαρηνός= μουσουλμάνος, Τουρκοαιγύπτιοι) γνωρίζει την τραγική του θέση (άρα, προσβάλλεται το φιλότιμό του, η περηφάνια του).

Αντίθεση (στ. 4 με τους στίχους 5 και 6) : «Στέκει» με τα συναισθήματα του Σουλιώτη (κλάμα, συγκινησιακή φόρτιση, στη συνομιλία με το τουφέκι του = λειτουργεί ως σύντροφός του).

Τραγικό πρόσωπο και ο Σουλιώτης γιατί συντρίβεται (συναισθηματικά), ακροβατώντας ανάμεσα στην ωμή, φυσική πραγματικότητα (πείνα, εξάντληση, αδυναμία) και στο ηθικό χρέος (ολοκλήρωση του πολεμιστή, υπεράσπιση Μεσολογγίου, αγώνας για την ελευθερία).

Μέσα τεχνικής που δηλώνουν την τραγικότητα του πολεμιστή :

- προσωποποίηση τουφεκιού
- διάλογος (β' ενικό πρόσωπο)

- ερώτηση προς το τουφέκι
- μεταφορά (έρμο τουφέκι)

Προσοχή ! Εφόσον τα 2 σύμβολα της αυτοθυσίας λυγίζουν , κατανοούμε και το μέγεθος της πείνας και το μεγαλείο της Ιδέας (ελευθερία, ανεξαρτησία) που υπηρετούν.

Δύο πρόσωπα : Μεσολογγίτισσα μάνα (άμαχος πληθυσμός) και Σουλιώτης (πολεμιστής). Κοινά γνωρίσματα : α) πεινασμένοι και εξαντλημένοι. β) αποξενωμένοι από τις ιδιότητές τους (της τροφού- μάνας και του πολεμιστή).

Εργασίες

1. Να εντοπίσετε στο συγκεκριμένο απόσπασμα τα χαρακτηριστικά (εξωτερικά και εσωτερικά) της ποίησης του Δ. Σολωμού. (συμβουλευτείτε τη φωτοτυπία: Διονύσιος Σολωμός).
2. Ποια είναι η θέση της γυναίκας στην ποίηση του Σολωμού σύμφωνα με το Σχεδιάσμα Β΄;

2^ο απόσπασμα :

Η έξοδος του Μεσολογγίου

Θέμα : α) Η ομορφιά της ανοιξιάτικης φύσης που καλεί τους Μεσολογγίτες να απολαύσουν τη ζωή, εγκαταλείποντας τον αγώνα τους για Ελευθερία

β) Η δεύτερη δυσκολία που αντιμετωπίζουν οι πολιορκημένοι Μεσολογγίτες : η ομορφιά και η ζωή που ανασταίνονται την Άνοιξη.

Στίχος : ιαμβικός 15σύλλαβος, χωρίς ομοιοκαταληξία

Ενότητες :

α) στ.1-2 « Ο Απρίλης... κλείουνε» : Η ομορφιά της ανοιξιάτικης φύσης ως πρόσκληση για ζωή και εγκατάλειψη του αγώνα για ελευθερία.

β) στ. 3-11 : Οι εικόνες της φύσης ως πρόκληση για τους Μεσολογγίτες

γ) στ. 12-13 : Το ηθικό δίλημμα, ο κίνδυνος της ψυχής να υποκύψει στον πειρασμό.

Στ. 1 :

Το απόσπασμα ξεκινά με την εικόνα – προσωποποίηση του Απρίλη και του Έρωτα που χορεύουν με γέλια στη μαγευτική φύση. Ο Απρίλης συμβολίζει την αναγέννηση, την ανάσταση, την ομορφιά της φύσης την Άνοιξη, ενώ ο Έρωτας (θεός της αρχαιότητας) συμβολίζει τη χαρά και τα ωραία συναισθήματα.

Υπάρχει μια αντίθεση ανάμεσα στα δύο αποσπάσματα: ρήματα κίνησης (χορεύουν, γελούνε) με τα ρήματα ακινησίας του 1^{ου} αποσπάσματος (βασιλεύει, στέκει). Τα ρήματα εδώ δηλώνουν τη ζωή σε αντίθεση με τον **θάνατο** που βασιλεύει στο Μεσολόγγι.

Στ. 2 :

Στη φύση υπάρχει ομορφιά και ξενιοασιά, ενώ τους Μεσολογγίτες τους πολιορκούν οι εχθροί με όπλα, άρα εκεί κυριαρχεί η φόβος, η ανησυχία, ο κίνδυνος. Τα όπλα (άρματα) είναι αμέτρητα, όσα και τα άνθη και οι καρποί της άνοιξης.

Αντιθέσεις : άνθη- καρποί / άρματα, βγαίνουν/ κλείνουνε , χαρά/θλίψη. Μέσα από τις αντιθέσεις μεταβάλλονται ο Απρίλης και ο Έρωτας σε εχθρικές για την ψυχή των πολιορκημένων δυνάμεις !

Το β' ενικό πρόσωπο (σε) είναι η ανθρώπινη ψυχή καθενός από τους πολιορκημένους.

Υπερβολή : (όσα άνθια – τόσα άρματα)

Παρήχηση του ρ (Απρίλης, Έρωτα, χορεύουν, καρποί, άρματα)

Στη β' ενότητα κυριαρχεί η ανοιξιότικη φύση σε 4 εικόνες με κλιμάκωση από τα ανώτερα στα κατώτερα και από τα ζωντανά στα άψυχα.

-

Α) Στ. 3 έως 5 :

Εικόνα οπτική, ακουστική, κινητική : Ένα κοπάδι λευκά πρόβατα, καθώς μετακινούνται στο βουνό , καθρεφτίζονται στη θάλασσα και φαίνονται από μακριά να ενώνονται με τον ορίζοντα, με τον ουρανό.

«λευκό βουνάκι πρόβατα» (μετωνυμία – ο φακός του ποιητή στο βουνό, στη συνέχεια στη θάλασσα και τέλος στον ουρανό)

το «λευκό», «ολόλευκο» δημιουργεί αντίθεση με την «μαυρίλα» που επικρατεί στο Μεσολόγγι.

Το «κινούμενο βελάζει», «ξαναπετιέται» «εσύσμιξε» δημιουργεί αντίθεση με την ακινησία και τη νεκρική σιγή που επικρατεί στο Μεσολόγγι, λόγω πείνας.

Β) Στ. 6-8 :

Εικόνα οπτική, κινητική και οσφρητική : Μια πεταλούδα παίζει με τον ίσκιο της μέσα στη λιμνοθάλασσα του Μεσολογγίου, έχοντας ξυπνήσει από έναν «ευωδιαστό ύπνο» (οσφρητική εικόνα) μέσα σε ένα άγριο κρίνο.

Η κίνηση και το παιχνίδι της πεταλούδας έρχεται σε αντίθεση με την ακινησία που επικρατεί μέσα στη πολιορκημένη πόλη. Είναι μια εικόνα άνοιξης, ομορφιάς, ζωής, κίνησης, παιχνιδιού σε αντίθεση με τα παιδιά του Μεσολογγίου που δεν χαίρονται τη ζωή και το παιχνίδι, αλλά προσπαθούν να επιβιώσουν, σκελετωμένα και πεινασμένα !

Γ) Στ. 9 :

Εικόνα τρίτη : οπτική , παρουσιάζει ένα σκουληκάκι σε στιγμές χαράς, που σημαίνει ότι ακόμα κι αυτό είναι σε πλεονεκτικότερη θέση από τους Μεσολογγίτες. Έτσι εντείνεται η τραγικότητα της θέσης τους.

Με τους στίχους αυτούς παρουσιάζεται το ζωικό και φυτικό βασίλειο (πρόβατα, πεταλούδα, σκουληκάκι, κρίνος) να βρίσκεται στο απόγειο της ζωής τους, τη στιγμή (και αντιθετικά) που πολλοί Μεσολογγίτες χάνουν τη ζωή τους από τη πείνα, τις ασθένειες, τις κακουχίες της πολύμηνης πολιορκίας.

Όλα τα στοιχεία της φύσης, ουρανός, θάλασσα, στεριά, λίμνη, φυτά, ζώα, ΖΟΥΝ και συνθέτουν την ομορφιά της. Οι Μεσολογίτες τι πρέπει να κάνουν μέσα σε ένα τέτοιο πανέμορφο σκηνικό ; Να ζήσουν ή να πεθάνουν ;

Δ) Στ. 10- 11 :

Η σωρευτική χρήση ουσιαστικών (μάγεμα, φύσις, ομορφιά, χάρη) επιτείνει την ομορφιά που εκπέμπει ο στίχος αυτός.

Οπτική εικόνα άψυχων (μαύρη πέτρα, ξερό χορτάρι) που ομορφαίνουν (ακόμα και αυτά) τη φύση (φαίνονται ολόχρυσα).

Σχήματα λόγου (μεταφορές) : «βουνάκι πρόβατα», ξαναπετιέται», «έπαιξε με τον ίσκιο της», « ώρα γλυκιά», «μάγεμα η φύσις και όνειρο», « πέτρα ολόχρυση».

Στ. 12 : Ορμητική κίνηση με τα ρήματα «χύνεται, κρένει» σε αντίθεση με τους στίχους 10-11 που επικρατεί στατικότητα και ακινησία.

Στ. 13 :

Μέσα στην απόλυτη ομορφιά της ζωής εντείνεται η οδύνη του θανάτου.

Η ζωή μέσα στην ομορφιά της φύσης αποτελεί πρόκληση για τους Μεσολογίτες να την ακολουθήσουν, εγκαταλείποντας το ιερό χρέος του Αγώνα για Ελευθερία. Τώρα η ζωή είναι πιο όμορφη και άρα τώρα ο θάνατος είναι πιο επώδυνος. Αυτό δημιουργεί ηθικό δίλημμα στη ψυχή των πολιορκημένων ανάμεσα στην απόλαυση της ζωής και τον αγώνα της Ελευθερίας.

Γι' αυτό το λόγο η αξία της απόφασης των «Ελεύθερων Πολιορκημένων» να μείνουν σταθεροί στα ιδανικά τους, στα πιστεύω τους, στο Χρέος τους, στον Αγώνα τους, είναι ανυπολόγιστη.

Η θυσία τους για τα ιδανικά (Ελευθερία, Πατρίδα) μετά από μια τέτοια άνιση πάλη, τους ανεβάζει στη σφαίρα της πραγματικής ελευθερίας, της αθανασίας και τους κάνει σύμβολα, πρότυπα Οικουμενικής, Παγκόσμιας διάστασης, όχι μόνο εθνικής.

Σχήματα λόγου :

- προσωποποίηση και μεταφορά (στ. 12)
- επανάληψη (χίλιες, πεθαίνει)

Απαντήσεις στις ερωτήσεις του σχολικού βιβλίου (σελ.62) :

1) Μεταφορές, προσωποποιήσεις, εικόνες, αντιθέσεις, επαναλήψεις, παρηχήσεις, συνεκδοχή (Αγαρηνός αντί Αγαρηνοί), ρήματα κίνησης, επίθετα, διάλογος, ερωτήσεις προς το τουφέκι.

2) α) πρόσωπο αυτοθυσίας (προβάλλει το δράμα των Μεσολογγιτών).

β) Η μητρική αγάπη είναι το εντονότερο από τα συναισθήματα που μπορεί να βιώσει κανείς.

γ) Δεν μπορεί να εκπληρώσει τα μητρικά της καθήκοντα (συμπόνια)

δ) Η σύγκρουση που βιώνει (μητρικό ένστικτο φροντίδας για το παιδί της – πίστη στα ιδανικά, χρέος για Ελευθερία) την καθιστούν τραγικό πρόσωπο.

ε) Ανάδειξη της απόφασης για συνέχιση του Αγώνα (όρκος) και της αξίας του τελικού της στόχου (απόκτηση ηθικής ελευθερίας).

3) – Κλαίει όχι από δειλία ή φόβο, αλλά από θλίψη, απογοήτευση, ντροπή για τη μη ολοκλήρωση του προορισμού του (υπεράσπιση πόλης, Ελευθερία της πατρίδας), από περηφάνια.

- Συναισθήματα συμπάθειας, συμπόνιας, κατανόησης, θλίψης, πόνου ψυχής αλλά και θαυμασμού.

6) Η φωνή της φύσης/της ζωής /της ομορφιάς είναι η φωνή που «χύνεται» και «κρένει» και πολιορκεί τους Μεσολογγίτες να εγκαταλείψουν τον Αγώνα της Ελευθερίας, για να τα απολαύσουν. Εσωτερική πολιορκία !

Ερωτήσεις

1. Να δικαιολογήσετε και να αναλύσετε τον τίτλο του έργου, «Ελεύθεροι Πολιορκημένοι».

2. Θα μπορούσαμε να χαρακτηρίσουμε την Ελισάβετ Μουτζάν-Μαρτνέγκου ως ελεύθερη πολιορκημένη; Να δικαιολογήσετε την απάντησή σας.

3. Να εντοπίσετε στο συγκεκριμένο απόσπασμα τα χαρακτηριστικά (εξωτερικά και εσωτερικά) της ποίησης του Δ. Σολωμού. (συμβουλευτείτε τη φωτοτυπία: Διονύσιος Σολωμός).

4. Ομαδική: Πείνα και δυστυχία τον 21ο αιώνα. (δημιουργία πολυτροπικού κειμένου)